

O přerovských kostelích

Přerov jest jistě jedním z nejstarších měst moravských. Historii jeho můžeme sledovati od stol. XI. Byl centrem jednoho z osmi obvodů, na které byla Morava rozdělena, a sídlem kastelána, r. 1107 připomíná se Jaroš, castellanus de Prerou.

Již r. 1052 Břetislav I. (1034 až 1055) ustanovil, aby Přerov odváděl kolegiální kapitole staroboleslavské, jím založené, ročně jednu hřivnu stříbra a 2 voly.

Z XI. stol. pochází kostelík sv. Jiří na kopci, na kterém se rozkládalo hrazené tržiště. V době Zdíkově vystupuje již povznesenější význam kostela přerovského vedle pěti jiných. Probošti těchto kostelů — je to kostel olomucký, přerovský, spytihněvský, břeclavský, brněnský a znojenský — již tenkrát se stávají a zůstávají opravdovými arcijáhny biskupskými a jejich obvody arcijáhensstvími. Přerov ve stol. XI. byl již sídlem arcijáhensství.

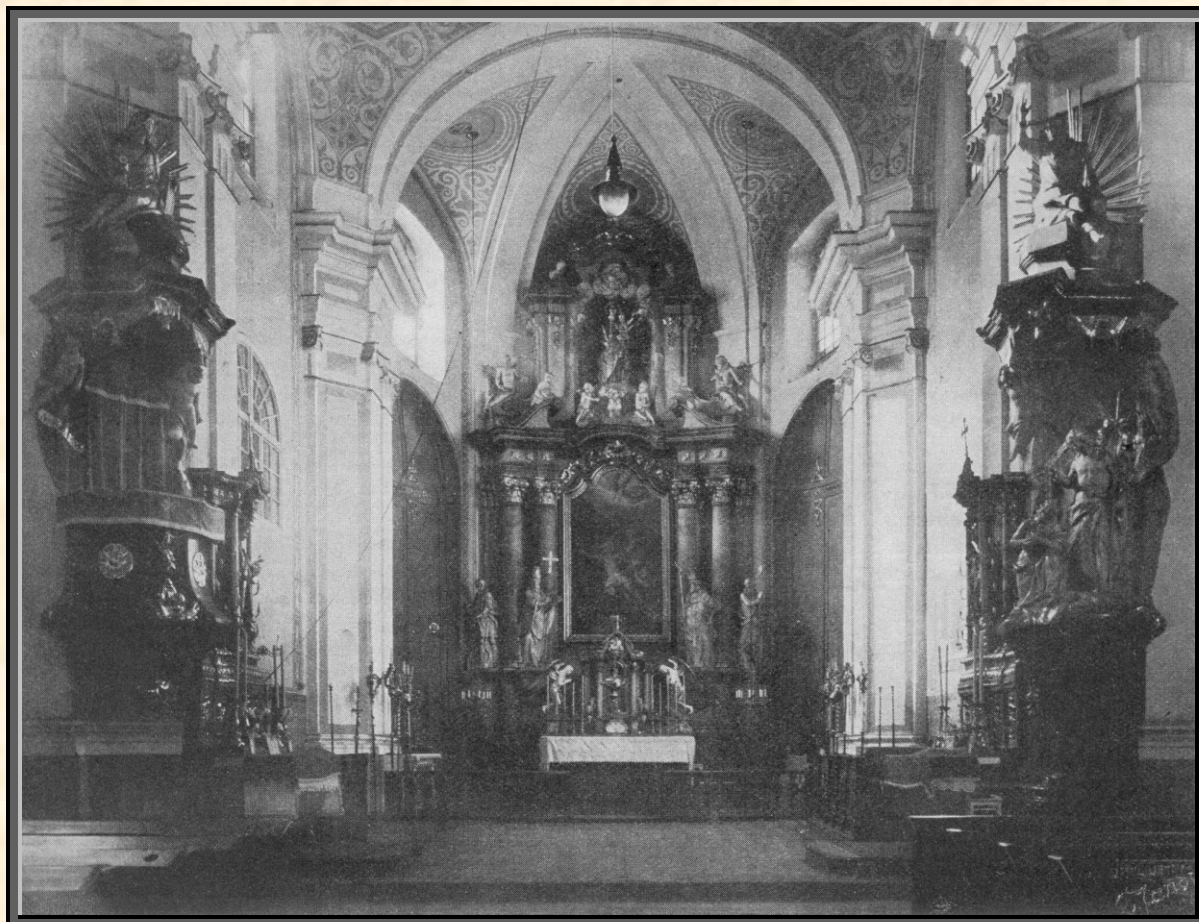
Ke kostelu přerovskému příslušely Dluhonice, Újezdec, Hor. Moštěnice a Trsaly, zaniklá osada u Vežek, později ještě Tučapy. Od roku 1196 jmenují se již arcijáhnové, a to v letech 1196-1202 Boček, v 1. 1203 až 1206 Esau, jehož bratr Abraham byl kanovníkem v Hradišti, později opatem tamního kláštera, jiní z jeho bratří, Isák a Blažej, byli kanovníky olomuckými. R. 1207 byl zde arcijáhнем opět Boček, jelikož Esau odešel do Břeclavě, ale již r. 1208 zase týž Esau, ačkoliv r. 1230 dí o sobě, že jest sice churav tělem, duchem však zdrav, přece působil zde až do r. 1250, tedy celých 47 let. Nicméně již roku 1243 byl zde arcijáhнем Vilém, jelikož předchůdce pro vysoké stáří úřad ten zastávati již asi nemohl, v 1. 1253-1263 Jan, v 1. 1266-68 Hejdolf, který byl před tím v Opavě a r. 1263 ve Znojmě. Roku 1297 jmenuje se zde arcijáhнем magister Ambrosius, v letech 1302-1334 Bartoloměj, při čemž farářem zde byl roku 1331 mistr Petr z Wokinstadtu. R. 1363 vyskytuje se Wolfram, r. 1373 Sander Ramhov, zároveň oficiál biskupa olomuckého, který se r. 1392 rozhodnutím papeže Bonifáce IX. stal po Bedřichovi z Wolframskirchenu kanovníkem olomuckým. Byla to dle všeho osobnost u biskupů olomuckých důležitá, zvi. biskupa Mikuláše a celé kapitoly velmi oblíbená a vážená, rádce ve všelikých záležitostech hledaný, častý rozsudi ve sporech, jako na př., když r. 1377 řešil spor mezi kapitulou a Sulíkem z Konice o les Bílovskou Horu. Téhož roku koupil jménem kapitoly od bratří Zbyňka a Poměny z Vlkoše zboží jejich v Kyselovicích. R. 1401 už nežil, jelikož se toho roku jmenují vykonavatelé poslední jeho vůle a rok před tím byl zde již arcijáhнем Mikuláš Valdín.

Zvláštní je, že r. 1234 vyskytuje se beneficiarius preroviensis Gerard, a že r. 1279 nazývá se olomoucký biskup Bruno ze Šaumburka „preroviensis provinciarum vicedominus“.

Kaple sv. Jiří

Starobylá kaple sv. Jiří, původně kostelík, založený asi ve stol. XI. Byl farní. Když r. 1324 vznikl nový kostel sv. Vavřince, tu ke konci tohoto století pozbyl malý kostelík na kopci významu a fara zamkla. Duchovní správa přenesena ke kostelu sv. Vavřince a titul arcijáhenský spojen s olomuckým kanovníctvím. V 18. století byla kaple sv. Jiří ve stavu zbedovaném. Jan Přepyský, pán na Ivanovicích, velmi bohatý a svobodný, oblíben si Přerov, dal kapli pobíti bílým plechem a postaviti v ní nový oltář; chtěl také při ní v protilehlém domě, který mínil k účelu tomu koupiti, zvláštní kaplanské místo zříditi a vůbec v Přerově bydleti. Než k tomu došlo, byl lupiči na svém zámku v Ivanovicích přepaden a zabit. Byl v kapli alespoň pochován. Za velkého požáru r. 1868 byla, jakož i sousední radnice, kaple téměř zničena. Tato kaple, která asi r. 1760 shořela, zachovala po obnově ze svého původního románského slohu toliko čtvercový půdorys a polokruhovou apsidu oltářní, používanou nyní za sakristii, oddělenou od kaple toliko dřevěnou přepážkou. Původní dveře na západní straně jsou zazděny, nové na severní proraženy. Vedle těchto dveří zasazen jest nyní do zdi hrobový kámen Přemysla z Říčan (f 1579), nalezený za poslední opravy (zásluha o tom náleží děkanu vnuci Zavřelovi) asi 150 cm v rumovišti pod dlažbou této kaple.

Zapomenutý Přerov

Vnitřek chrámu sv. Vavřince

V nejnovější době byla kaple obnovena šlechtným dárcem Fr. Sahánkem, správcem musea přerovské ho. Kaple obohacena o obraz sv. Jiří. Slouží kultu římsko-katolickému a bohoslužby tu vykonává P. Alois Cáp, ředitel kn. nem. pokladny.

Kostel sv. Marka.

Když se stal Přerov jedním z nejznamenitějších sídel Jednoty českobratrské — r. 1523 se zde narodil Jan Blahoslav, chlůba Jednoty — bratři nemohli se spokojiti s kostelem na kopci a proto r. 1525 založen byl na den sv. Crhý a Strachoty (dne 9. března) kostel nový. Byl zasvěcen na jméno Pána Ježíše Krista Ukřižovaného. Roku 1554 byl sbor znovu vybudován, v místech asi nynější sokolovny. Původní jméno, na něž nový kostel byl založen r. 1525, bylo časem potlačeno jménem sv. Marka. To proto, že stavba se stala: Léta Páně 1554, v den památky sv. Marka, evangelisty Páně. Dodnes se tam říká na Marku.

Kostel byl bratrský až do r. 1622. Za protireformace stal se zase katolickým. Prvním farářem protireformačním byl Jan Jančík a ne Tančík, jak se pořád píše. R. 1664 vyhořel a již obnoven nebyl. Jen r. 1682 byl obehnán novou hřbitovní zdí, ač se tam již nepochovávalo. Ke kostelu patřilo mnoho rolí a luk, jež náležely kdysi sboru a jichž později užívala vrchnost. Stavivo z jeho zřícenin darovala obec roku 1857 na stavbu kláštera na Šířavě.

Farní kostel sv. Vavřince.

R. 1324 vznikl nový kostelík sv. Vavřince, jenž byl asi větších rozměrů než kostelík na kopci. Proto se veškerá správa duchovní přenesla ke kostelu sv. Vavřince, který se stal kostelem farním. Farní kostel sv.

Zapomenutý Přerov

Vavřince stával na bývalém malém hřbitově, který byl po založení nového hřbitova u Králická v Kroměřížské (Palackého) ulici r. 1695 zrušen.

Presbytář měl klenutý, loď však dřevěný, rovný strop. Vše ve slohu gotickém. Věž při něm byla nevysoká, končící zároveň se zděvem, a byla nahoře plochá. Za děkana Jiřího Doležala v l. 1720-1722 se jí dostalo dnešní podoby. V letech 1720-1730 provedena přestavba kostela za nástupce Doležalova, Fr. Nedomana; byl již nedostačující pro vzrůstající počet farníků. Z kostela byla tehdy loď při presbytáři zbořena a kolmo na něj vystavěn nynější kostel; starý kostel měl hlavní vchod od fary; dnešní z náměstí, bývalý presbytář na východ stal se poboční kaplí s oltářem sv. Josefa, podobně zbytek lodi, kde postaven oltář sv. Barbory. Hlavní oltář sv. Vavřince, vedlejší sv. Anny, Panny Marie, sv. Barbory a sv. Josefa, posledními dvěma obrazy maloval vídeňský malíř Maupertsch. Obraz na hlavním oltáři je z r. 1260. Nověji zřízena kaple Božího hrobu. V presbytáři u zdi stojí 6 dvojic cechovních postavníků (krejčích, řezníků, stolařů, ševců, tkalců a kovářů s koláři). Ve farním kostele není žádných náhrobníků. Dle starého farního inventáře byly tam tyto:

1. Náhrobník Kateřiny Bílé (+ 1612) s nápisem: *Léta Panie 1612 7ho dne Januaria v Hodinu 8 Slowutna Panj Kateržina Bila mage Wyeku sweho 80 let, a trwagicz v Stawu Wdowském 28 Let, umrzela gest, a tuto počestnie pochowana.*

2. Náhrobník Marie Terezie hr. Windischgrätzové (+ 1713) měl nápis latinský.

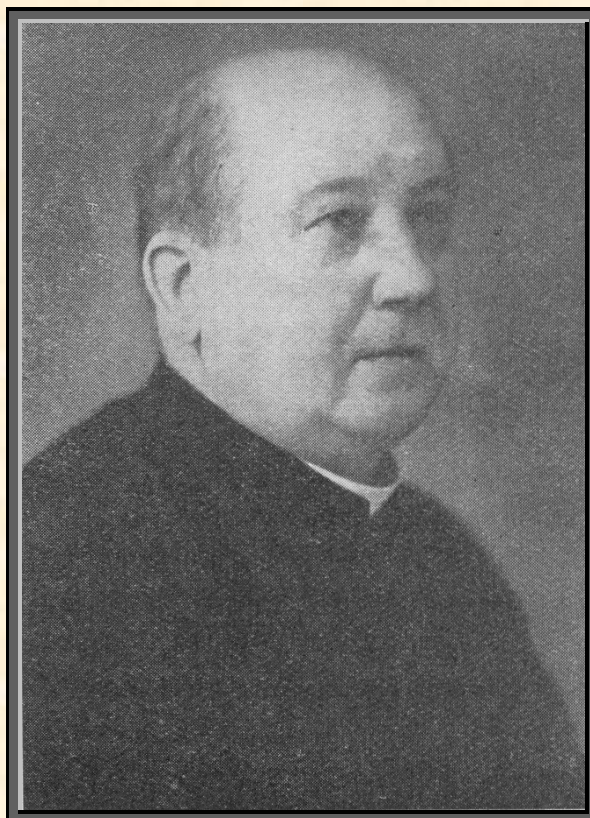
3. Náhrobník Johanny Josefy Bokerovy, manželky přerovského hejtmana (+ 1733).

4. Náhrobník Josefy Antonie svob. pí. Želecké z Počenic, roz. svob. pí. z Viplarů (+ 1734).

5. Náhrobník Marie Josefy svob. pí. Želecké z Počenic, roz. svob. pí. z Viplarů z Určic, paní na Přerově, Čekyni, Zábeštní Lhotě, Malém a Velkém Křokáčově a Manských Všechnovicích.

Mimo to napsal Bartoloměj Paprocký, že v kostele sv. Vavřince jest kámen s erbem Kokorských z Kokor (lev na zdi), ale žádný text na něm přečísti se nemůže. Dle téhož svědectví „Petr z Horky, syn pana Jiřího Hereckého, pochován v přerovském kostele v skřípku před velikým oltářem podle otce svého.“ V postě se dává na oltář obraz Umučení Páně, malovaný od zdejšího rodáka Turovského Děkan Fr. Nedoman vydal rytý obraz obnoveného kostela, částečně s lešením neodklíženým, s latinským veršováním. Obraz Přerova, asi z r. 1722, na faře chovaný, pořízen byl také jeho péčí. Farní kostel českobratrským nikdy nebyl; byl původně katolickým, pak utrakvistickým a luteránským a zase katolickým. R. 1842 byl kostel opraven, nový oltářní obraz na místě starého od Maupertsche opatřen a r. 1845 postaveny nové varhany, vše přičiněním faráře Fr. Navrátila, který dal také podnět k založení kláštera r. 1857. Matriky počínají roku 1657. Nově dal vymalovati děkan Fr. Přidálek, kostel malbu provedl ak. malíř Jano Kohler, barvami kaseinovými. Na stropě

jsou čtyři evangelisté, na epištolní straně jest svatý Václav. Též nové varhany z Krnova od brí Riegrů pořízeny nákladem sto tisíc korun. Za války byly kostelu sebrány zvony a nyní od téhož děkana koupeny

Děkan Fr. Přidálek

Zapomenutý Přerov

nové z Chomutova. Na kostele je deska na památku padlých vojinů z Přerova ve světové válce. Před farním kostelem je kaple Bolestné P. Marie a před farou socha sv. Josefa z r. 1717 na pamět moru boulového. Byla opatřena mříží, na jejímž každém rohu stála socha některého svatého v životní velikosti, které byly i s mříží r. 1830 odstraněny; dvě z nich postaveny nad portálem far. kostela, dvě v přerovských polích.

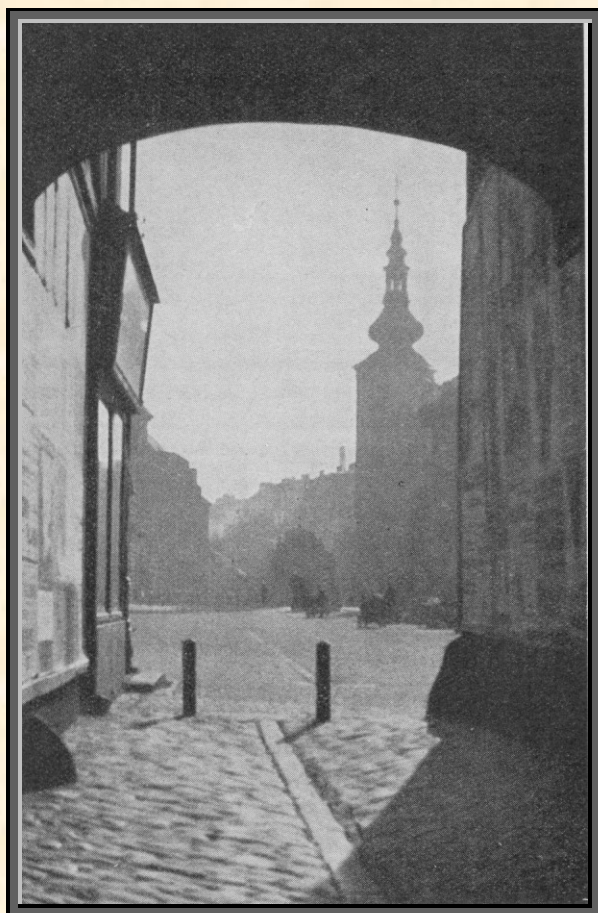
Kaple P. Marie.

Nedaleko levého břehu řeky Bečvy roku 1831 postavena při prameni, prýstícím ze země, kaple P. Marie Dole pod kaplí je malá přístřešná kaplička, do níž vchází se po několika stupních k bezděnému prameni, do kterého vtéká voda kovovou trubkou ze zdi kaple vyčnívající. Přerovští i z okolních vesnic sem chodí na pouť 8. září.

V Městské nemocnici jest kaple sv. Kříže. R. 1918 postaven přičiněním děkana Ignáce Zavřela nový klášter v Přerově, a to sester Dominikánek na Velké Dlážce, t. zv. Mariánský ústav. Jest to stavba moderní, kaple zasvěcena P. Marii svatohostýnské.

Kostel sv. Michala na Šířavě.

Tento kostelík založen byl ve XIV. století Sulislavem ze Zástřízl. Šířava byla původně vesnicí

Pohled z uličky „K. Bečvě“ k farnímu kostelu

samostatnou, oddělenou příkopem a spravovanou fojtem. Z počátku byl kostel katolickým, mezi r. 1438—1629 byl utrakvistickým. Kolem byl také hřbitov. Bratrství správcové měli na šířavském hřbitově svou zvláštní kobku. Pod touto kobkou byli pochováni br. Jan Chelčický, jeden z úzké rady (f 1484), biskup Tůma přeloučský (+ 1518), učený kazatel br. Wolf (+ 1548), jeho nástupce br. Pavel Moravek (+ 1549), br. Matěj Berounský (+ 1556) a jiní. Na vnější straně presbytáře v klášterní zahradě je zazděn starý náhrobník. Nahoře má reliéf: kalich nad zkříženými listy a pod nimi bible se záložkami. Z toho, že v kalichu není hostie, na bibli chybí růženec a konečně, že na desce je vyhlázen nápis (asi za protireformace), lze souditi, že náhrobník nepatřil katolíkovvi, nýbrž utrakvistovi (luteránu nebo českobratrskému). Na téže stěně byly též pomníky katolických děkanů a farářů, neboť hned na počátku protireformace kostel se stal katolickým. Jeden z pomníků jest děkana Frant. Zubka (+ 1840). Zmizel při stavebních změnách.

Kostel přestál mnoho pohrom a následkem toho mnoho změn. Roku 1643 vydrancovali jej Švédové; byl pak obnoven v původním stavu. R. 1682 rákosový strop odstraněn a nahrazen klenbou. R. 1718 byl

zbourán, ale po čtyřech letech do r. 1722 nově zbudován, r. 1787 poškodil jej zase velice blesk; byl opraven roku 1791 a použito k opravě náhrobních kamenů. Cerroni zaznamenal tyto dva nápisy z bývalých

Zapomenutý Přerov

náhrobníků tamnějších: 1. „Léta Páně 1549 v středu před středopostím umřela jest urozená paní Salomena z Kaunic, máteř pana Jana Stolbaského z Doloplaz a na Moštěnici, rač duši její milostiv býti.“ 2. „Léta od narození Syna Božího MDC sedmnáctého umřel statečný a urozený pán Oldřich Šýška z Kaunic, ty časy na Slavkově.“ Obnoven byl r. 1868, po velikém požáru. Kostel tehdy byl pokryt jen šindelem. Zásluhou faráře Ant. Vychodila kostel byl roku následujícího opraven. V kostele je řada vzácných řezbářských prací tyrolských, a to socha patrona kostela sv. Michala, nad hlavním oltářem, ve středu hlavního oltáře Ukřižovaný, na evangelní straně Bolestná P. Maria a sv. Petr, na epištolní straně sv. Jan a sv. Pavel. Z téže dílny jest i kříž, zavěšený v kostele vpravo od hlavního vchodu. Pozoruhodná jest i socha P. Marie Lourdské, zhotovená v Paříži z papíroviny. Vlevo od hlavního vchodu je výklenek s reliéfem, znázorňující stigmatizaci sv. Františka z Assisi, ochránce zdejších školních sester. Pamětní deska na zdi hlásá, že pod dlažbou tohoto výklenku je pochován děkan Msgre František Navrátil, jenž se horlivě přičinil o uvedení školních sester. Při bočním oltáři stojí lavice, zdobené bohatou řezbou a znakem města Přerova. Na levém bočním oltáři jest obraz Svržení sv. Jana Nepomuckého do Vltavy, na pravém Úmrtí sv. Cyrila. Malby na oknech zobrazují sv. Markétu, sv. Ludmilu se svatým Václavem, sv. Cecilii a sv. Hedviku.

Kláster na Šířavě.

Kláster založen byl r. 1857 přičiněním faráře Fr. Navrátila. Fr. Březinová z Přerova a Anežka Bezlojová z Týnce totiž minily žítí jako klášternice. Bylo to kolem r. 1850. První věnovala k tomu svůj dům č. 2 na Horním náměstí a druhá peníze. Dům však byl pro účel, jemuž měl sloužiti, malý. Vyskytli se dobrodinci, kteří dali peníze i práci k jeho rozšíření vybudováním zadního křídla. Farář přerovský Fr. Navrátil roku 1850 oznámil konsistoři úmysl zříditi v Přerově klášter školních sester. Zatím přidala se k dřívějším dvěma Marianna Chlubnová z Kněžic; všechny tři vyučoval zdejší podučitel Fr. Lošťák školním předmětům, aby se podrobily učitelské zkoušce v Olomouci; Svěřena jim pak první třída farní školy za plat 80 zl. od města Přerova. Odešly do Mor. Třebové, aby zde seznaly domácí pořádek a v září vrátily se do Přerova. Toužily státi se řeholicemi, ale pro neznalost německého jazyka jim to odpíráno, až konečně na přimluvu děkanovu přijel do Přerova světicí biskup a v kostele sv. Vavřince dvě z nich oděl rouchem řeholním. Pomýšleno nyní vystavěti větší budovu pro klášter a školu při něm a zvoleno k tomu místo na bývalém hřbitově u filiálního kostela sv. Michala na Šířavě. Okřavia hr. Magnisová navrhla věcnou loterii. Scházely se i dary; cis. Ferdinand dal 400 zl., hrab. Okřavia 450 zl., řed. sev. dráhy 200 zl. a j., obec přerovská darovala stavivo z bývalého chrámu sv. Marka. Plány vypracovány kanceláří arcibiskupskou, zednická práce svěřena staviteli Mrkvovi ar. 1857 počaly se kopati základy. A tak postavena tato budova i se zděným oplocením zahrady, která k ní přikoupena, nákladem 13.786 zl. 21 kr. stříbra a v říjnu r. 1858 ubytovalo se zde 6 sester. Dům na Horním náměstí byl prodán. V klášteře je dívčí škola školních sester. Nyní v Přerově se podařilo umístit mateřinec z Mor. Třebové a název klášterních sester jest: Kongregace školních sester Neposkvrněného Početí P. Marie třetího řádu sv. Františka. Nyní jest v klášteře dívčí škola obecná, měšťanská, rodinná a příprava pro školy mateřské. Z přerovského kláštera odešlo 14. září 1932 do Jižní Ameriky do britské Guyany do města Georsetownu 6 sester jako misionářky. Je to první pokus z Československa o misionářství v krajinách zámořských.

Zdroj: Přerovsko-Kojetínsko (1933)